

Historie Katedry psychologie

Filozofické fakulty UP
v Olomouci

(Eds.)

Alena Plháková

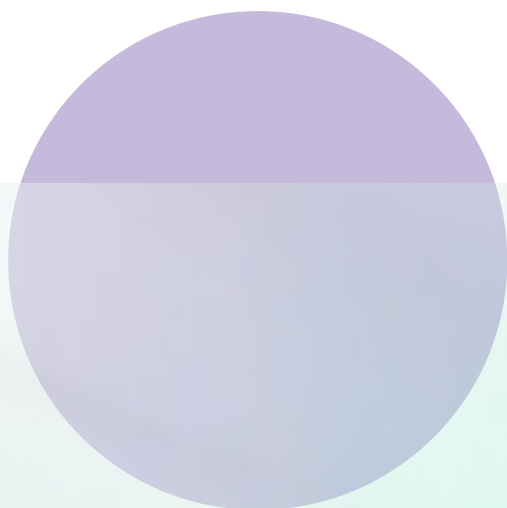
Irena Sobotková

Vladimír Řehan

Olga Pechová

Matúš Šucha

SBORNÍK K 80. VÝROČÍ
VZNIKU KATEDRY

Historie

Katedry psychologie

Filozofické fakulty UP v Olomouci

Recenzenti:

prof. PhDr. Ivo Čermák, CSc.

doc. Mgr. Radovan Šikl, Ph.D.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání

Eds. © Alena Plháková, Irena Sobotková, Vladimír Řehan, Olga Pechová,
Matúš Šucha, 2026

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2026

<https://doi.org/10.5507/f.26.24467757>

ISBN 978-80-244-6775-7 (print)

ISBN 978-80-244-6776-4 (online: iPDF)

Historie Katedry psychologie

Filozofické fakulty UP v Olomouci

Sborník k 80. výročí vzniku katedry

Alena Plháková
Irena Sobotková
Vladimír Řehan
Olga Pechová
Matúš Šucha
(Eds.)

Obsah

Předmluva	8
Poděkování	10
1 Historie Katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého	11
Historický kontext	12
Psychologický seminář a Psychologický ústav FF UP	14
Vývoj katedry v letech 1952 až 1970	17
Výuka psychologie v olomouckých vzdělávacích institucích v letech 1952 až 1959	18
Založení Katedry psychologie FF UP a její další rozvoj	19
Katedra psychologie FF UP v letech 1970 až 1990	26
Situace na katedře v letech 1970 až 1978	26
Rozvoj katedry v rozmezí let 1978 až 1990	32
Katedra psychologie FF UP v letech 1990 až 2011	36
Proměny katedry psychologie po sametové revoluci	37
Organizační a personální změny v letech 1994 až 2006	42
Výzkumy, publikace, konference	52
Nová generace členů Katedry psychologie FF UP	57
2 Dvě vzpomínky	71
Vzpomínka na roky 1966–1971	72
Vzpomínka na roky 1990–2010	74
3 Medailony členů Psychologického ústavu a Katedry psychologie FF UP	79
Ludmila Koláříková — 80, Slavomír Šišák — 85, Alena Jochmanová — 88, Emil Holas — 91, Chrudoš Valoušek — 94, Drahomíra Osladilová — 96, Jan Sigmund — 99, Přemysl Mohapl — 101, Jan Papica — 105, Miloslav Homola — 109, Emil Pejhovský — 112, Rostislav Vysloužil — 115, Zdeněk Vtípil — 117, František Stružka — 120, Stanislav Kratochvíl — 122, Petr Hájek — 126, Valerie Dočkalová — 128, Irena Sobotková — 130, Edita Bosáková — 133, Vladimír Řehan — 136, Alena Plháková — 139, Panajotis Cakirpaloglu — 142, Eva Reiterová — 146, Eleonora Smékalová — 148, Bohumila Baštecká — 150, Emil	

	Šiška — 154, Martin Kupka — 156, Miroslav Charvát — 160, Miroslav Orel — 164, Simona Dobešová Cakirpaloglu — 168, Soňa Lemrová — 171, Radko Obereignerů — 173, Matůš Šucha — 176, Marek Kolařík — 178, Martin Lečbych — 181, Olga Pechová — 184, Martin Dolejš — 186, Roman Procházka — 190	
4	Medailony některých externích členů katedry	193
	Jarmila Koluchová — 194, Vítězslav Bičík — 197, Mirko Frýba — 199, Agnesa Mrázková — 203, Michal Miovský — 206, Peter Tavel — 209, Ivan Hadrián Tuf — 211	
5	Nástin vývoje Katedry psychologie FF UP od roku 2012 do současnosti	215
	Vývoj katedry v letech 2012 až 2019	216
	Změny v personálním obsazení katedry	220
	Granty, konference, publikace	227
	Proměny Katedry psychologie FF UP od roku 2019 do současnosti	230
	Personální změny	234
	Granty, publikace a konference	238
	Nové výzvy	243
6	Medailony členů katedry přijatých od roku 2012	251
	Martin Seidl — 252, Klára Seidlová — 255, Eva Aigelová — 258, Veronika Šmahajová — 261, Jan Šmahaj — 264, Daniel Dostál — 268, Romana Mazalová — 270, Zuzana Vaculčíková Sedláčková — 273, Leona Jochmannová — 276, Lucie Viktorová — 280, Tomáš Dominik — 283, Filip Sulejmanov — 285, Konstantinos Kafetsios — 287, Jaroslava Suchá — 289, Klára Machů — 292, Ondřej Skopal — 295, Denisa Manková — 298, Gabriel Kňázek — 302, Barbora Kňázek Považanová — 304, Ondrej Gergely — 306, Petra Hypšová — 308	
7	Přínos Katedry psychologie FF UP k formování české a československé psychologie	311
	Historické kořeny a formování olomoucké psychologie	312
	Konsolidace, rozvoj a překonávání překážek v období normalizace	314

Transformace, internacionalizace a nové směry po roce 1989	316
Současný přínos a perspektivy do budoucna	319
8 Seznam osobností spojených s historií katedry	323
Abstract	349
Jmenný rejstřík	351
Věcný rejstřík	355

Publikace je věnována památce doc. PhDr. Vladimíra Řehana a PhDr. Olgy Pechové, Ph.D., kteří se jako členové editorského týmu na přípravě knihy podíleli a nečekaně odešli krátce před jejím vydáním.

Předmluva

Otevíráte publikaci věnovanou osmdesátinám Katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Z pohledu historie je osmdesát let chvíle, z pohledu člověka celý a dlouhý život, z pohledu instituce podnět k ohlédnutí a rámcové bilanci. Každá instituce, a samozřejmě zvláště instituce, jako je katedra psychologie, je tvořena především lidmi. Materiální a technické součásti jsou třeba, ale bez lidí, kteří v nich působí, jde jen o prázdné kulisy. Skupina spolupracujících kolegů se v této publikaci snažila shromáždit a utřídit co největší množství vztažných informací, medailonků i drobnějších střípků minulých událostí a osob v nich působících tak, aby to zachycovalo postupný vývoj katedry, jeho dobové kulisy, a především jeho aktéry. Nyní výsledek předkládáme s vědomím, že není úplný a že se vždy ještě může najít něco, co mělo být zmíněno, či někdo, kdo byl třeba poněkud opomenut.

Osmdesát let trvání katedry, tedy roky 1946 až 2026, pokrývají druhou polovinu století dvacátého a první čtvrtinu století jedenadvacátého, tedy dobu až dramatické akcelerace technického, ale i společenského vývoje. Na počátku to byla teprve rodící se televize a zdokonalující se rádio a na konci lety do vesmíru, umělá inteligence a mobilní telefony s kapacitou kdysi sálových počítačů. A společensky? Od tuhé komunistické diktatury k uvolnění a nové vlně v kultuře i vědě, opět však zadušené srpnem 1968, a po letech stagnace a cenzury opět k průlomům koncem roku 1989 a následné erupci svobody a rozvoje. Skutečnost, že právě v této složité a náročné době se postupně a stále rozvíjelo studium a bádání v psychologii na olomoucké katedře, si zaslouží uznání a ocenění všem, kteří se na tom podíleli, jistě – tu velkým, a tam zase drobnějším podílem. Výsledek je vždy součinem, a ne pouze součtem všech podílů.

V lidském životě je samozřejmé, že dítě vyrostе v dospělého, většinou se samo stane rodičem a následně i prarodičem, a potom i symbolicky předává další pokračování (a snad i odpovědnost) svým následovníkům. V životě katedry jde o proces ještě propojenější, prolínání a následné soužití generací je četnější, stejně jako generační posuny a výměny. Dobré pracovní prostředí se pozná právě díky vzájemné svobodné komunikaci služebních generací a kontinuitě vývoje. Olomoucká katedra v minulosti, snad i na

rozdíl od sesterských kateder na jiných školách, zvládla i ty nejhorší politické a mocenské zásahy minulosti se ctí a čistým štítem, tedy bez osobních animozit, či dokonce aktů msty mezi kolegy. Od uvolnění v listopadu 1989 pak politické vměšování pominulo a záleží již jen na lidech katedru tvořících. S ohlédnutím na osmdesát let minulých přejme do budoucna katedře a jejím členům co nejlepší další vývoj a pokračování zatím slibně založené tradice.

Vladimír Řehan

Poděkování

Sborník o vzniku a dalším vývoji Katedry psychologie FF UP je výsledkem společného úsilí řady lidí. Editoři především děkují všem autorům medailonů i krátkých portrétů pro seznam osobností. Velký dík patří pracovníkům Archivu UP, jmenovitě paní doktorce Renatě Klvačové, která nejenže připravila k nahlédnutí jedenáct osobních spisů, ale také doporučila formu jejich citování a zjistila důležité informace o PhDr. Františkovi Stružkovi. Rovněž děkujeme za poskytnutí fotografií Jana Sigmunda, Drahomíry Osladilové, Aleny Jochmanové a Jana Papici. Chceme také vyjádřit uznání doc. Radovanu Šiklovi, dr. Daliboru Vobořilovi a dalším členům Psychologického ústavu AV ČR za vytvoření Archivu československé psychologie, z něhož jsme čerpali četné informace. V neposlední řadě děkujeme za podporu vedení Filozofické fakulty UP i katedry psychologie a redaktorům univerzitního nakladatelství.

1

Historie Katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého

Alena Plháková

Cílem této kapitoly je shrnout dostupné faktické údaje o vývoji katedry v letech 1946 až 2011, a to s využitím dokumentů uložených v internetovém Archivu československé psychologie¹ a v Archivu UP. Autorka si uvědomuje, že její pohled na historii olomoucké katedry psychologie, včetně výběru faktů, je ovlivněn jejími osobními zkušenostmi se studiem na této katedře i tím, že zde v letech 1995 až 2015 působila jako pedagožka.

1 <https://archiv-psychologie.cz/>

Historický kontext

Univerzita Palackého v Olomouci je druhá nejstarší univerzita v České republice. Její tradice sahá až do roku 1573, kdy jezuitská kolej získala od císaře Maxmiliána II. promoční práva. V Olomouci tak vznikla jezuitská akademie srovnatelná s kteroukoli západoevropskou univerzitou. Zpočátku měla dvě fakulty, které se věnovaly výuce svobodných umění a teologických disciplín. Olomoucká univerzita zažila v souvislosti se změnami politických poměrů v Čechách a na Moravě mnoho zvratů; byla několikrát zrušena a zase obnovena. Po zastavení činnosti Tovaryšstva Ježíšova přešla v roce 1773 pod státní správu a v roce 1783 byla degradována na tříleté lyceum. V roce 1827 císař František I. na základě žádosti svého bratra – olomouckého arcibiskupa arcivévody Rudolfa Jana – povýšil lyceum na plnoprávnou Františkovu univerzitu. Po tomto nadějném vývoji však v roce 1860 císař František Josef I. olomouckou univerzitu zase zrušil. Zůstala zde pouze samostatná teologická fakulta, a to až do uzavření českých vysokých škol nacisty v listopadu roku 1939 (Fiala et al., 2013).

Olomoucká univerzita byla definitivně obnovena po skončení 2. světové války, a to pod názvem Univerzita Palackého. Příslušný zákon č. 35/1946 Sb. byl přijat dne 21. února 1946 Prozatímním národním shromážděním Československa. Bezprostředně poté dorazila zpráva o obnovení univerzity telefonicky do Olomouce, kde se na počest této události rozezněly všechny kostelní zvony. Zákon o obnovení univerzity kodifikoval vznik čtyř fakult, a to bohoslovecké, právnické, lékařské a filozofické. Více než 40 let však nebyl zcela naplňován, neboť Právnická fakulta UP přijala první studenty až po sametové revoluci. V dubnu roku 1946 se nicméně stala zákonnou součástí Univerzity Palackého nově zřízená Pedagogická fakulta (Fiala et al., 2013).

V březnu roku 1946 jmenoval ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý prvním rektorem Univerzity Palackého uznávaného filozofa a sociologa Josefa Ludvíka Fischera (1894–1973), který byl v té době děkanem FF MU v Brně. Do budování olomoucké univerzity se pustil s velkým elánem. Kladl si za cíl vybudovat malou, ale elitní univerzitu s bohatými zahraničními kontakty, která bude současně čerpat z regionálních kulturních tradic. Univerzitě Palackého v prvních měsících její existence chybělo téměř

všechno kromě některých budov, které jí byly přiděleny k užívání. Filozofická fakulta získala mimo jiné tzv. Komenium – rozsáhlý objekt v Křížkovského ulici č. 10, který byl vybudován v letech 1900–1902 podle návrhu městského úřadu. Před obnovením UP zde sídlil německý ženský učitelský ústav a vyšší dívčí škola s penzionátem (Fiala et al., 2013).

Výuka na univerzitě byla zahájena už v letním semestru roku 1946, přičemž učitelský sbor většinou sestával z pedagogů brněnské a pražské univerzity, kteří do Olomouce dojížděli a často nocovali ve svých pracovnách. K odborníkům pověřeným výukou na Filozofické a Pedagogické fakultě UP patřila Ludmila Kolářiková, jejímž kmenovým pracovištěm byl Psychologický ústav MU v Brně, kde působila od září roku 1945 jako asistentka. Na FF UP založila Psychologický ústav a stala se jeho první vedoucí. Tím začíná historie olomoucké katedry psychologie, kterou lze rozdělit do pěti etap úzce souvisejících se změnami politických poměrů v naší vlasti:

1. **etapa (1946–1952)** zahrnuje založení psychologického semináře a Psychologického ústavu FF UP a jeho vedení Ludmilou Kolářikovou.
2. **etapa (1952–1970)**. Na Pedagogické fakultě UP začal působit Emil Holas, který v letech 1959 až 1970 vedl na Filozofické fakultě UP nově založenou Katedru psychologie. Ve školním roce 1966/1967 bylo na FF UP etablováno jednooborové pětileté studium psychologie. V tomto období probíhal intenzivní personální i odborný rozvoj katedry.
3. **etapa (1970–1990)**. Vedoucím katedry se stal Emil Pejhovský a od roku 1978 Chrudoš Valoušek. Zejména v 70. letech 20. století na katedře studoval menší počet studentů než dříve a také její personální obměna nebyla příliš velká. Katedra v tomto období do jisté míry fungovala jako útočiště pro odborníky, kteří nebyli s politickým režimem úplně konformní.
4. **etapa (1990–2011)**. V roce 1990 převzal roli vedoucího katedry Přemysl Mohapl a v letech 1994 až 2011 Vladimír Řehan. Katedra v tomto období přijímala relativně velké počty studentů a nové interní i externí pracovníky. Mezi studenty se těšila velké oblibě a zaznamenala řadu odborných úspěchů.

5. etapa (2012–2026). V roce 2012 se stal vedoucím katedry Matuš Šucha, kterého v roce 2019 vystřídal Martin Dolejš. Někteří starší pracovníci odešli a byli nahrazeni mladšími, kteří většinou absolvovali studium psychologie na FF UP. V tomto období byla na katedře realizována řada výzkumných i rozvojových grantů, vybudována laboratoř, rozvíjela se mezinárodní spolupráce. Od 1. listopadu 2025 byl vedením katedry pověřen Roman Procházka.

Psychologický seminář a Psychologický ústav FF UP

Po obnovení Palackého univerzity byly ve školním roce 1946/1947 zakládány jako elementární pedagogicko-administrativní jednotky tzv. semináře. Patřil k nim psychologický seminář, který řídila Ludmila Kolářiková (1909–1968), jež začala přednášet psychologii na Filozofické a Pedagogické fakultě UP na jaře roku 1946. V prosinci téhož roku na FF MU úspěšně obhájila habilitační práci a v únoru roku 1947 jí byla dekretem MŠO udělena *venia docendi* (Míček, 1968). V roce 1947 byl zřízen Psychologický ústav FF UP. Nacházel se v zadním traktu

budovy FF na Křížkovského 10 v tehdejší posluchárně č. 19 s přilehlou pracovnou. V roce 1950 byla na FF UP založena Katedra dějin filozofie, jejíž součástí se stal Psychologický i Filozofický ústav.

Obr. 1 Hlavní budova FF UP na Křížkovského 10.

Děkanství konferenci Palackého university

v Olomouci.

Pověřená ředitelka psychologického ústavu Palackého university podává rozklad ve věci asistentury při psychologickém ústavu. Žádost, kterou podal kandidát pro tuto funkci Dr. S. Šišák, byla MŠO zamítnuta s poukazem, aby tuto funkci vykonával pověřený asistent filosofického semináře Dr. B. Žáček.

Ředitelství semináře podalo MŠO rozklad o této věci. Zároveň si dovoluje upozornit děkanickou konferenci PU. na neudržitelný stav psychologického ústavu. Ústav je budován společně pro fakultu filosofickou a pedagogickou, má tedy dvojí úkoly. Od začátku však má 1. pom. věd. sílu, PhC. J. Hudebníka, jenž při vši své velké pílí naprosto nemůže stačit všem těmto úkolům, obzvláště když je často zaneprázdněn pracemi, týkajícími se celé fakulty, vlastně fakult dvou/pracovní brigády, knižní brigády a j. /Ale v žádném případě by 1. pom. věd. síla nestačila na všechny úkoly ústavu /shánění knih, katalogisování, shánění přístrojů, příprava pomůcek pro psychologická cvičení, pomocné vedení posluchačů při seminárních pracích atd. /Ústav nutně potřebuje svého asistenta, a to hned, nemá-li být pouhým skladištěm knih a má-li být institucí, kde se vědecky pracuje, což je přece jeho hlavní úkol. Právě nová universita má prokázat oprávněnost své existence kvalitou práce; ale jaká práce se může rozvinout v ústavě, kde nejsou splněny ty nejnáslednější podmínky pro ni?

Pověřená ředitelka ústavu předkládá tuto záležitost děkanství konferenci PU. k projednání s důtklivou žádostí, aby se konference svou autoritou zasadila o povolení asistentury při psychologickém ústavu PU. a aby kandidát pro tuto funkci mohl nastoupit co možná nejdříve.

V Olomouci dne 24. října 1947.

Doc. Dr. L. Kolářková
pov. ředitelka psycholog. ústavu
Palackého university.

DEKANSTVÍ FILOZOFICKÉ FAKULTY
PALACKÉHO UNIVERSITY OLOMOUČI.

Došlo dne 24. X. 1947 19

Čís. jedn. 138 příl. 0

Obr. 2 Žádost L. Kolářkové o přijetí S. Šišáka jako asistenta Psychologického ústavu FF UP (1947). (AUPO, fond RUP, karta 606, inv. číslo 1762, os. spis S. Šišáka)

Kolářiková byla po příchodu na FF UP zavalena prací. Kromě organizačních záležitostí také přednášela, vedla semináře, sháněla odbornou literaturu pro knihovnu ústavu, přístroje i pomůcky pro psychologická cvičení. S výukou psychologie jí zprvu pomáhal asistent Josefa Ludvíka Fischera Bohuslav Žáček² (1920–2005), ale později se jí podařilo prosadit přijetí samostatného asistenta Psychologického ústavu FF UP. Byl jím Slavomír Šišák (1918–2007), absolvent studia filozofie na FF MU a vynikající znalec cizích jazyků. Šišák byl asistentem Psychologického ústavu FF UP od ledna 1948 do konce února 1950. Pak byl pro údajné kádrové nedostatky převeden do Universitní knihovny v Olomouci (Kohout, 2017). Ve druhé polovině 40. let pomáhaly s výukou psychologie také pomocné vědecké síly, na jejichž místa se v té době vypisoval konkurz. Pobíraly plat přibližně 1000 Kč měsíčně, což byla v té době velmi solidní částka. Ve školním roce 1949/1950 byla pomocnou vědeckou silou Ludmily Kolářikové Alena Jochmanová (1926–2017), která studovala na FF UP obor filozofie. Po absolutoriu byla v roce 1950 přijata jako asistentka ústavu. Kolářiková přispěla k tomu, že byl ve školním roce 1948/1949 na FF UP otevřen studijní program filozofie-psychologie, který vystudoval například pozdější dlouholetý člen katedry Chrudoš Valoušek. Poslední absolventi této studijní kombinace končili v akademickém roce 1953/1954.

Kolářiková a později i Jochmanová vyučovaly širokou paletu předmětů se zaměřením na vývojovou a pedagogickou psychologii. Například v letním semestru roku 1949 přednášela Kolářiková na FF UP obecnou psychologii (2 hod. týdně) a pedagogickou psychologii (2 hod.). Vedla také psychologický proseminář orientovaný na výzkum (2 hod.) a psychologický seminář zaměřený na rozbor psychologických směrů (2 hod.). Na PdF UP pak učila tyto předměty: psychologie dítěte předškolního věku (2 hod.), pedagogická psychologie (2 hod.) a seminář dítěte předškolního věku (2 hod.) (Seznam přednášek, 1949). Kolářiková přednášela také na FF MU a na Vysoké škole sociální v Brně, takže byla skutečně mimořádně vytížená. Pomocnou vědeckou silou Ludmily Kolářikové byla dva roky Jarmila Koluchová (1928–2021), která v letech 1947 až 1951 studovala na FF UP obor čeština-filozofie. Velmi se zajímala o psychologii, takže jí bylo

2 Žáček později používal příjmení Eliáš, které přijal po sňatku s Jiřinou Eliášovou.

umožněno, aby od dubna do srpna roku 1951 – částečně ještě před absolutoriem – pracovala v Psychologickém ústavu jako tzv. substituční asistentka. Zastupovala Alenu Jochmanovou, která byla na mateřské dovolené (Plháková, 2022). Počátkem 50. let pomáhala s výukou psychologie na FF UP také Jarmila Fischerová (roz. Kantorková), druhá manželka Josefa Ludvíka Fischera.

Další rozvoj Psychologického ústavu FF UP zkomplikoval komunistický státní převrat v únoru roku 1948. Rektor UP Fischer se sice k novým politickým poměrům manifestačně přihlásil, ale i tak probíhaly na univerzitě personální čistky. Nejvíce byla postížena Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta, která byla v roce 1950 legislativně zrušena (Fiala et al., 2013). Únorový převrat nepříznivě ovlivnil společenskou pozici Ludmily Kolářkové, která byla nejen bezpartijní, ale také hluboce věřící. Po reformě vysokého školství v roce 1951 byla na Filozofické fakultě MU jmenována pouze zástupkyní docenta a později přinucena k nové habilitaci (Míček, 1968). Pod tlakem politických poměrů Kolářková v roce 1951 své pedagogické působení na olomoucké univerzitě ukončila. Alena Jochmanová tak byla nějakou dobu jedinou pracovnící Psychologického ústavu FF UP, který existoval v rámci katedry dějin filozofie do roku 1953.

Vývoj katedry v letech 1952 až 1970

První psychologické pracoviště na UP³ prošlo v 50. a 60. letech četnými proměnami, souvisejícími s výkyvy politických poměrů v Československu. Jeho vývoj lze rozdělit na etapu zahrnující roky 1952 až 1959, kdy se centrum výuky psychologie přesunulo nejprve na Pedagogickou fakultu UP a pak na tzv. Vysokou školu pedagogickou, a na období od roku 1959 do roku 1970, kdy na FF UP vznikla samostatná Katedra psychologie.

3 Další centrum výuky psychologie vzniklo v roce 1960 na Pedagogickém institutu v Olomouci, kde se součástí Katedry pedagogiky a psychologie stal Psychologický ústav. Jeho členy byli Libor Míček (vedoucí), Vladimír Janák, Jarmila Fischerová a Jan Baloun (Bárta, 1962). V roce 1964 byl Pedagogický institut v Olomouci zrušen. V témže roce byla na Pedagogické fakultě UP založena Katedra psychologie a defektologie, kterou vedl Miloš Frýda. Později byla přejmenována na Katedru psychologie a patopsychologie PdF UP.

Výuka psychologie v olomouckých vzdělávacích institucích v letech 1952 až 1959

V červenci roku 1952 požádal vedoucí Katedry pedagogiky PdF UP Ervín Koukal o přijetí Emila Holase jako odborného asistenta pro obor psychologie. V dopise adresovaném děkanátu Pedagogické fakulty UP svou žádost zdůvodnil mimo jiné tím, že přetížená Alena Jochmanová se dostatečně nevěnuje frekventantům dálkového studia (Koukal, 1952). Jeho žádosti bylo vyhověno, takže Emil Holas (1917–1985), absolvent studia latiny, francouzštiny a filozofie na FF UK, nastoupil 1. 9. 1952 jako odborný asistent na Katedru pedagogiky PdF UP.

Komunistický režim prováděl v 50. a 60. letech 20. století četné změny ve vzdělávacích institucích. Dne 31. 7. 1953 vyšlo vládní nařízení č. 66/1953 Sb., které transformovalo olomouckou Pedagogickou fakultu na samostatnou Vysokou školu pedagogickou (VŠP) s fakultami společenských a přírodních věd. Současně byla zrušena Filozofická fakulta UP. Univerzitě Palackého tak zůstala pouze Lékařská fakulta (Fiala et al., 2013). Psychologický ústav se tudíž stal součástí Katedry pedagogiky (později Katedry pedagogiky a psychologie) na Fakultě společenských věd VŠP. Kromě Emila Holase tam působila Alena Jochmanová, která tam přešla ze zrušené filozofické fakulty. Od 1. 9. 1953 se k nim připojil Chrudoš Valoušek (1928–2026) a od 1. 12. 1955 Drahomíra Osladilová (1921–2018), absolventka studia filozofie a historie na FF UK. Před příchodem na VŠP pracovala jako zástupkyně ředitelky na Vyšší odborné škole sociálně zdravotní v Pardubicích, která spadala pod ministerstvo zdravotnictví.

Vedoucím psychologického pracoviště na Katedře pedagogiky VŠP byl Emil Holas, jehož kariéra v 50. letech strmě stoupala. Holas byl – podobně jako mnoho jiných levicových intelektuálů – poměrně zapálený člen KSČ. Přispěly k tomu jeho neblahé zážitky z koncentračního tábora Sachsenhausen–Oranienburg, kde byl jako jeden z organizátorů pohřbu Jana Opletala vězně od listopadu roku 1939 do ledna 1942. V letech 1953 až 1957 Holas působil na Vysoké škole pedagogické jako předseda stranické organizace a ve školním roce 1955/1956 tam vykonával funkci děkana pro pedagogickou činnost. V roce 1956 byl jmenován docentem a o tři roky později získal hodnost kandidáta věd (Homola, 1970).

V roce 1958 došlo k další reorganizaci vysokoškolského vzdělávání. Vysoká škola pedagogická, která se mezitím stala součástí UP, byla zrušena. Z fakulty společenských věd VŠP se znovu stala filozofická fakulta a fakulta přírodních věd se přeměnila na přírodovědeckou fakultu. Vzdělávání učitelů pro první a druhý stupeň základních škol zajišťovaly od roku 1959 tzv. pedagogické instituty. Ty od roku 1964 postupně ukončovaly svou činnost a výuka učitelů se vrátila na pedagogické fakulty univerzit (Fiala et al., 2013).

Založení Katedry psychologie FF UP a její další rozvoj

V letech 1958 až 1961 byl Emil Holas děkanem Filozofické fakulty UP, takže prosadil, aby zde v roce 1959 vznikla samostatná Katedra psychologie. V červnu roku 1962 se podruhé oženil s odbornou asistentkou katedry Drahomírou Osladilovou. Za svědky jim šli Jochmanová a Valoušek. Holas se v té době aktivně zapojil do činnosti nově vznikajících celostátních psychologických institucí. Byl členem ústředního výboru Československé psychologické společnosti při ČSAV založené v roce 1958 a v letech 1963 až 1965 jejím předsedou. V 60. letech působil ve Vědeckém kolegiu pro pedagogiku a psychologii při ČSAV. Byl také členem některých mezinárodních organizací, zejména francouzské *Association des psychologues de langue française*. Hojně publikoval v dobových odborných časopisech a sbornících. Jeho hlavním teoretickým i výzkumným tématem byla psychologie myšlení. V roce 1965 byl jmenován profesorem pro obor psychologie (Holas, 1965). Krátce řečeno, v 50. a 60. letech 20. století Holas patřil k nejvýznamnějším československým psychologům, navíc s výborným „kádrovým profilem“, takže měl možnost zasadit se o další rozvoj oboru.

Začátky samostatné katedry psychologie však byly poměrně skromné. Byla umístěna v upravených podkrovních místnostech ve 3. poschodí zadního traktu budovy FF, kde byly tři pracovny učitelů, knihovna a laboratoř. Ta byla koncipována podle tehdy obvyklých požadavků na výzkum v pavlovských intencích. Nacházela se v ní kabina s jednosměrně průhledným okénkem, podnětové zařízení, lineární zapisovač registrující reakci pokusné osoby (stisknutí klíče nebo balónku). Katedra průběžně doplňovala knihovnu odborné literatury a diagnostické testy a pomůcky. Po zavedení

jednooborového studia psychologie získala ještě dvě místnosti ve 2. poschodí a jednu místnost v 1. poschodí zadního traktu FF UP. Centrem katedry však byly podkrovní prostory ve 3. patře, a to až do roku 1991, kdy se přestěhovala do budovy na Vodární 6 (Vývoj katedry psychologie FF UP, 1990).

Obr. 3 Členové
Katedry psychologie
FF UP.
Zleva Ch. Valoušek,
E. Holas, J. Sigmund,
D. Osladilová,
A. Jochmanová
(1960).

Katedra psychologie FF UP měla zprvu pět pracovníků. Byli jimi Holas (vedoucí), Osladilová (tajemnice katedry), Jochmanová, Valoušek a od roku 1959 Jan Sigmund, který dálkově vystudoval obor pedagogika-psychologie. Vyučoval především pedagogickou psychologii, ve výzkumu se zaměřoval na téma srovnávání. V roce 1968 odešel do praxe. Od roku 1962 se katedra stala školicím místem pro aspiranty, tj. budoucí kandidáty věd. Dne 1. 10. 1962 tam nastoupil jako interní aspirant Přemysl Mohapl (1932–1997), který od roku 1956 pracoval jako klinický psycholog v Psychiatrické léčebně Šternberk. Lékařská fakulta UP otevřela v roce 1962 experimentální dálkové studium medicíny, které Mohapl v roce 1967 úspěšně absolvoval. V témže roce získal na katedře psychologie titul CSc. a byl tam přijat na plný úvazek především pro výuku

klinické psychologie. V roce 1964 se stal členem katedry Jan Papica (1921–2004), který přešel na Palackého univerzitu ze zrušeného Pedagogického institutu v Gottwaldově (dnešním Zlíně). Papica, který vystudoval psychologii jako součást filozofie na FF MU v Brně, se zaměřoval na výuku sociální psychologie a psychometrie. V roce 1967 obhájil kandidátskou práci *K otázkám frustrace v podmínkách malých sociálních skupin* a získal titul CSc. (Portréty pracovníků katedry, 2000).

Katedra psychologie FF UP zprvu zajišťovala především výuku psychologie pro budoucí učitele základních i středních škol, kteří studovali na Filozofické, Přírodovědecké a Pedagogické fakultě UP. V roce 1963 byl rektorským výnosem zřízen při katedře psychologie tzv. Kabinet pedagogické psychologie, který však nezískal žádné

systemizované místo. Opatření rektora tak bylo převážně formální povahy. Vědecká a výzkumná činnost katedry se do roku 1970 soustředila na výzkum myšlení (dílní úkol X – 9 – 1/3), a to v rámci státního plánu badatelského výzkumu, který koordinoval Ústav experimentální psychologie SAV v Bratislavě, s nímž olomoucká katedra úzce spolupracovala (Vývoj katedry psychologie FF UP, 1990).

Obr. 4 Drahomíra Osladilová a Alena Jochmanová na Lomonosovově univerzitě v Moskvě (1966).

Ve školním roce 1964/1965 otevřela katedra psychologie dvouoborové studium psychologie-čeština a v následujícím akademickém roce studium psychologie-filozofie. Teprve v roce 1966/1967 bylo etablováno jednooborové studium odborné psychologie, do kterého přešla většina studentů z výše uvedených dvouoborových kombinací. Do interního studia psychologie bylo v roce 1966 přijato 33 osob, a i v následujících letech se počet studujících pohyboval kolem 30. K absolventům prvních ročníků samostatné psychologie patřili Vladimír Řehan, Hana Válková, Svatopluk Morávek, Stanislava Andresová nebo Jarmila Valoušková (roz. Matějová). Později katedra otvírala také dálkové studium jednooborové psychologie, i když ne každý rok.

Odborná výuka si vynutila rozčlenění katedry na oddělení obecných disciplín (obecná, vývojová, pedagogická psychologie a metodologie), oddělení psychologie práce a oddělení psychologie klinické a sociální. Ve školním roce 1967/1968 už měla katedra propracované studijní plány, které se v podstatě příliš neliší od současných. Kromě předmětů společného základu (ruština, angličtina, úvod do filozofie, logika, matematika, sociologie, základy pedagogiky atp.), které absolvovali všichni studenti FF UP, se v 1. ročníku vyučovaly předměty anatomie a fyziologie, antropogeneze, neurofyziologie, obecná a srovnávací psychologie. Ve 2. ročníku probíhala výuka vývojové a sociální psychologie, metodologie, psychologie osobnosti a pokračovaly přednášky z obecné psychologie. Dějiny filozofie vyučoval Jaroslav Staníček, který patřil k obávaným a současně oblíbeným pedagogům.⁴ Ve třetím ročníku zahrnoval studijní program předměty pedagogická psychologie, psychologie práce, psychodiagnostika, psychopatologie, vývojová a sociální psychologie. V plánu studia pro čtvrtý ročník najdeme některé předměty orientované na praxi, k nimž patřila psychologie práce, psychologické poradenství, inženýrská a klinická psychologie. Výuka v 5. ročníku se zaměřovala především na přípravu diplomové práce. Studium zahrnovalo celkem pět týdnů praxe (Seznam přednášek, 1967–1968).

4 Staníček proslul následujícím výrokem: „Jedničku by u mě dostal Platon či Aristoteles, dvojku Spinoza či Descartes, sobě bych dal možná trojku a vás všechny poprvé vyhodím.“ Podle Řehana to sice u zkoušek tak úplně nebylo, ale na vyvolání obav studentů to stačilo (Řehan, osobní sdělení).

Ve 2. polovině 60. let přišli na katedru další vyučující. K 1. 10. 1967 byl přijat jako vědecký pracovník Miloslav Homola (1924–2003), který předtím působil jako odborný asistent na Katedře pedagogiky a psychologie PdF v Ústí nad Labem. Po odchodu Jana Sigmunda přešel v roce 1968 na učitelské místo a převzal po něm funkci tajemníka katedry. Homola vyučoval především psychologii osobnosti a dějiny psychologie. V letech 1967 až 1971 byl externím členem katedry Jiří Pichner, který v té době pracoval ve Správě střední dráhy Olomouc. Vyučoval především inženýrskou psychologii. Později působil jako psycholog v olomouckém Ústavu železničního zdravotnictví. V lednu roku 1968 byl na katedru přijat Emil Pejhovský (1909–2003), absolvent studia filozofie, češtiny a francouzštiny na FF MU v Brně, který v letech 1939 až 1948 pracoval jako psycholog u firmy Baťa ve Zlíně. Nějakou dobu působil v psychotechnickém oddělení firmy, které založil Josef Brožek. Od roku 1946 byl Pejhovský vedoucím Studijního ústavu určeného pro zaměstnance Baťových závodů (Karlický, 2004).

Dalším interním pracovníkem katedry se stal od 1. 9. 1968 Rostislav Vysloužil (1931–2024), který vyučoval zejména matematiku a statistiku, a to až do 30. 6. 1997. V říjnu roku 1968 na katedru nastoupil jako dokumentarista Josef Marx, jenž později přešel do knihovního střediska UP. Od roku 1962 měla katedra také vlastní sekretářku Ludmilu Adamskou, která tam pracovala až do roku 1999.

Počet interních členů katedry byl stále poměrně malý, takže hojně využívala externí pracovníky. Patřil k nim Věroslav Golda (1927–1999), který v roce 1953 absolvoval na FF UP obor psychologie-filozofie a pak vystudoval při zaměstnání Lékařskou fakultu UP. V 60. letech vyučoval na katedře psychologie předměty anatomie a fyziologie a neurofyziologie. V letech 1968 až 1970 působil jako vědecký pracovník v Kabinetu lékařské psychologie při LF UP. Dlouholetým externím spolupracovníkem katedry byl Vladimír Janák, který rovněž vystudoval na FF UP obor filozofie-psychologie. V letech 1967 až 1999 přednášel na katedře psychologie studentům 1. ročníků logiku. Novinkou byla forenzní psychologie, kterou od školního roku 1969/1970 vyučoval externí pracovník katedry Jiří Čepelák (1915–1989), jenž v letech 1966 až 1980 vedl Výzkumný ústav penologický spadající pod ministerstvo spravedlnosti. V letech 1971 až 1977 byl před-

sedou Československé psychologické společnosti. Své působení na Katedře psychologie FF UP ukončil koncem 70. let (Kýr, 2003).

Ve druhé polovině 60. let probíhaly v Československu obrodné procesy zaměřené na vybudování tzv. socialismu s lidskou tváří. Většina studentů a zaměstnanců UP je vítala s nadšením. Určitým vyvrcholením těchto společenských snah byl olomoucký majáles, který se konal ve dnech 10. a 11. května 1968. Jeho králem byl spisovatel Josef Škvorecký, který projížděl městem v kočáru taženém koňmi za nadšeného aplausu akademické obce i obyvatel Olomouce. Po vpádu sovětských vojsk v srpnu roku 1968 přetrvávala ještě nějakou dobu naděje na pokračování politických změn. V květnu roku 1969 si tzv. rozšířená Vědecká rada UP poprvé za dobu existence olomoucké univerzity svobodně zvolila své nejvyšší představitele – rektora Josefa Metelku a prorektory Jiřího Lenfelda, Emila Holase, Ferdinanda Koudelku a Miroslava Obručníka. Po nástupu Jaromíra Hrbka, který byl v letech 1954 až 1963 rektorem UP, na post českého ministra školství však prokektori do svých funkcí nebyli jmenováni. V prosinci roku 1969 se rektorem UP stal František Gazárek, který v této funkci setrval až do roku 1980 (Fiala et al., 2013).

Na počátku 70. let 20. století proběhla na olomoucké univerzitě rozsáhlá zaměstnanecká čistka, které předcházela čistka stranická. V Olomouci se jí dožadovala také velká sovětská vojenská posádka. V zásadě platilo, že nejvyšší stranický trest, kterým bylo vyloučení z KSČ, znamenal současně odchod z vysokoškolského pracoviště. Pracovník s nižším stranickým trestem, tj. vyškrtnutím z KSČ, mohl na univerzitě zůstat, ovšem s omezenými možnostmi kvalifikačního růstu. Všichni vyučující dostali při prověrkách otázku, zda souhlasí se vstupem „spřátelených vojsk“ na naše území. Pokud někdo odpověděl záporně, byl většinou rovněž přinucen k odchodu. Do poloviny 70. let tak z UP odešlo přibližně 11 % pedagogů (Fiala et al., 2013).

Stranické a personální prověrky proběhly také na Katedře psychologie FF UP. Její vedoucí Emil Holas byl z KSČ vyloučen a byl s ním rozvázán pracovní poměr dohodou, takže 30. 6. 1970 z univerzity odešel. Předcházela tomu zpráva o výsledku stranického šetření ze dne 10. 6. 1970, v němž okresní výbor KSČ uznal prof. Holase vinným tím, že se v předchozích letech svými názory přihlásil k pravicově oportunistickým silám

a přímo pomáhal k posilování jejich pozic (Odchod E. H. z FF UP, 1970). Z lékařské fakulty UP byl propuštěn Věroslav Golda. Ostatní členové katedry psychologie prověrkami prošli, a to včetně Holasovy manželky Drahomíry Osladilové, která v roce 1969 obhájila habilitační práci. Po prověrkách sice mohla titul docentky dál používat, ale až do svého odchodu do důchodu pobírala plat odborné asistentky (Osladilová, osobní sdělení). Jan Papica a Alena Jochmanová byli vyškrtnuti z KSČ, ale na FF UP mohli zůstat. Papica odevzdal v roce 1968 habilitační práci *Vliv skupinového faktoru a interpersonálních proměnných na odpovědi v Rosenzweigově projektivním testu PTF*, jejíž obhajoba však vzhledem ke změně politických poměrů už neproběhla (Portréty pracovníků katedry, 2000).

Ve školním roce 1969/1970 pracoval na katedře na půl úvazku Vladimír Řehan, který byl rovněž vyloučen z KSČ, takže jeho další působení na FF UP v té době nepřipadalo v úvahu. Studium jednooborové psychologie nicméně v roce 1971 dokončil.

V roce 1998 jsem se začala zajímat o historii Katedry psychologie FF UP, takže jsem požádala o rozhovor Drahomíru Osladilovou, která mi ho poskytla v místě svého bydliště, konkrétně v obývacím pokoji od podlahy do stropu zaplněném knihami. Osladilová s nechtutí vzpomínala na konec 60. a začátek 70. let 20. století, kdy na FF UP probíhaly tzv. prověrky angažovanosti. Začalo se s nimi právě v Olomouci, takže byly velmi přísné. Podle Osladilové k tomu přispěl tehdejší ministr školství Jaromír Hrbek, který se v reformním hnutí neangažoval a během svého působení na UP si k lidem vytvořil mnoho pozitivních i negativních vazeb. Pozici ministra školství (v letech 1969 až 1971) podle Osladilové využil k tomu, aby si vyřídil účty s lidmi, které neměl rád. Osladilová hovořila také o tom, že se členové katedry na začátku 70. let velice báli toho, že by někteří studenti mohli být spolupracovníky StB. Dělal se to prý tak, že „tajný“ seděl v hospodě a poslouchal, o čem se studenti baví. Když se některý z nich nějak negativně vyjádřil k politice a k režimu, vzal si ho agent stranou a nabídl mu spolupráci s StB, a to pod pohrůžkou, že jinak bude vyloučen ze studia (Osladilová, osobní sdělení).

Emil Holas zprvu neúspěšně usiloval o přijetí na Katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě. Nakonec se mu podařilo sehnat místo na Krajské psychologické výchovné klinice v Banské Bystrici, kterou v té době vedl Michal Pavlovkin. Státní pedagogické nakladatelství vydalo v roce 1972 Holasův *Úvod do obecné psychologie*, který pokládám za velmi kvalitní dílo. Vyučující ho však studentům nedoporučovali. V roce 1977 odešel Holas do důchodu a v roce 1985 ve věku 68 let zemřel.

Katedra psychologie FF UP v letech 1970 až 1990

Třetí etapu historie olomoucké katedry psychologie lze rovněž rozdělit na dvě období. V 70. letech se členové katedry po personálních prověrkách a čistkách semkli a poněkud uzavřeli před ohrožujícími politickými poměry. Částečně tomu napomáhala umístění katedry v podkrovních izolovaných prostorách. Po roce 1978 se katedra přece jenom více otevřela vnějšímu světu a přijala nové externí i interní pracovníky, z nichž někteří měli s politickým režimem určité problémy. Patřili k nim Svatopluk Morávek nebo Stanislav Kratochvíl. V 80. letech také nejstarší členové katedry postupně odcházeli do důchodu a na uvolněná místa byli přijímáni mladší odborníci.

Situace na katedře v letech 1970 až 1978

Po odchodu Emila Holase byl do funkce vedoucího katedry jmenován bezpartijní Emil Pejhovský, kterého navrhli a podpořili její ostatní členové. Svým způsobem to byla překvapivá volba, protože Pejhovský se v roce 1948 neúspěšně pokusil o emigraci, byl uvězněn a prošel táborem nucených prací. Čtrnáct let pak nemohl pracovat v oboru, ale v první polovině 60. let byl amnestován (Karlický, 2004). Miloslav Homola byl v srpnu roku 1970 zproštěn funkce tajemníka katedry a nahrazen Rostislavem Vysloužilem. Homola si možná poněkud uškodil tím, že při prověrkách napsal Holasovi velmi kladný posudek (Homola, 1970).

Holasovým odchodem byla katedra personálně oslabena, takže Pejhovský usiloval o přijetí nových odborníků. V lednu roku 1972 nastoupil na katedru Zdeněk Vtípil

(1943–2022), který v roce 1965 absolvoval jednooborovou psychologii na FF Univerzity Jana Evangelisty Purkyně (dnes Masarykova univerzita) v Brně. Poté pracoval jako psycholog dva roky ve věznici v Opavě a čtyři roky v Přerovských strojírnách (Čermák & Šíkl, 2022). V 70. letech Vtípil vyučoval předměty inženýrská psychologie a personalistika. Psychologii práce přednášel Pejhovsky, a to až do roku 1978, kdy z FF UP na vlastní žádost odešel. Na podzim roku 1973 se stal novým členem katedry František Stružka (1933–2019), jenž vyučoval psychologii dopravy a bezpečnost práce. Na katedře působil do 31. 8. 1980.

V 70. letech došlo v náplni studia jednooborové psychologie k některým změnám. Holasovým odchodem utrpěla především výuka obecné psychologie, kterou formálně převzal Miloslav Homola, jenž byl ovšem značně vytížen přednáškami z psychologie osobnosti a dějin. Ve školním roce 1976/1977 měl Homola ze všech členů katedry největší úvazek. V zimním semestru vyučoval v denním studiu každý týden 17 hodin a v letním semestru 14 hodin. V dálkovém studiu, které probíhalo blokově sedmkrát za semestr, učil Homola celkem pět předmětů. Poměrně velké úvazky měli i ostatní členové katedry (Šíkl & Vobořil, 2020b, s. 57).

V letech 1973 až 1978 jsem na Katedře psychologie FF UP studovala jednooborovou psychologii, takže mohu říct, že Homola nás obecnou psychologii téměř neučil. Přednášky neustále odpadávaly, občas se dostavil nějaký suplující vyučující. Jako odborná literatura ke studiu nám byl doporučován především slovenský překlad *Experimentální psychologie* (Woodworth & Schlosberg, 1959) a *Základy obecné psychologie* Sergeje Rubinštejna (1964). Homola byl ovšem vynikající lektor dějin psychologie i psychologie osobnosti. Jako jeden z mála pedagogů přednášel spatra s řadou vtipných příkladů a komentářů. Ostatní vyučující, včetně těch, které jsme nejvíc obdivovali (Papica, Mohapl, Osladilová), při přednáškách i seminářích seděli a diktovali nám poznámky, které jsme si pečlivě zapisovali. Papica si nosil do výuky popelník a během přednášky vykouril průměrně tři cigarety. Ačkoli k většině předmětů existovala mnohdy obsáhlá skripta, zápisky z přednášek jsme brali jako určité vodítko pro přípravu na zkoušku, která

spočívala v tom, že jsme se snažili příslušná skripta naučit víceméně nazpaměť. Učební texty byly většinou kvalitní. Autoři sice na začátku obvykle citovali z děl několika sovětských autorů, ale pak už pokračovali souhrny teorií západních, především amerických psychologů.

V 70. letech se zhoršila také výuka filozofie, která byla z původních pěti semestrů⁵ zredukována na jednosemestrální kurz dějin psychologie. Jednalo se o stručný přehled dosavadního vývoje filozofického myšlení od milétské školy po Feuerbacha, s kladným hodnocením všech materialisticky orientovaných filozofů. Podstatně byla rozšířena výuka marxismu-leninismu, která byla mezi studenty krajně neoblíbená. V 1. ročníku studia k ní patřily dějiny MDH⁶ a KSČ, ve 3. ročníku marxistická filozofie a ve 4. ročníku vědecký komunismus. Ideologický náboj měly také přednášky z politické ekonomie (2. ročník) a obrany socialistické vlasti (3. ročník).

Skladba ostatních předmětů se od 60. let příliš nelišila. Výuku anatomie, fyziologie a neurofyziologie zajišťovali odborníci z lékařské fakulty (Alžběta Holibková, Rudolf Rosenfeld a Josef Petřek), kteří (s výjimkou J. Petřeka) poměrně málo přizpůsobovali výuku potřebám studentů psychologie. Na katedře psychologie působili jako externí pedagogové až do 90. let. Velmi kvalitní byla výuka srovnávací psychologie, kterou zprvu přednášel Bořivoj Novák a od roku 1976 Vítězslav Bičík z Přírodovědecké fakulty UP. Psychologickou metodologii vyučoval Chrudoš Valoušek, který vycházel především z vynikajících Kerlingerových *Základů výzkumu chování* vydaných v roce 1972. Valoušek zakončoval každou přednášku větou: „Příště se podíváme, co píše Kerlinger dále.“ Mezi studenty byl velmi oblíbený také předmět sociální psychologie, jehož lektorem byl Jan Papica. Navzdory nepříznivým politickým poměrům se Papicovi podařilo v roce 1974 vydat pozoruhodnou monografii *Metody sociálně psychologického výzkumu*.

5 Filozofové Svatopluk Hrab (1921–1992) a Jaroslav Staniček, kteří ve druhé polovině 60. let zajišťovali na katedře psychologie výuku filozofie, neprošli prověrkami, takže už nesměli vyučovat. Hrab působil v dalších letech v Ústavu M-L UP, v Kabinetu Bedřicha Václavka nebo jako samostatný odborný pracovník, zatímco Staniček se mj. podílel na revizích knihoven UP. Pracovní smlouvy na dobu určitou mu byly prodlužovány do roku 1978, kdy z univerzity definitivně odešel.

6 Zkratka MDH znamená Mezinárodní dělnické hnutí.

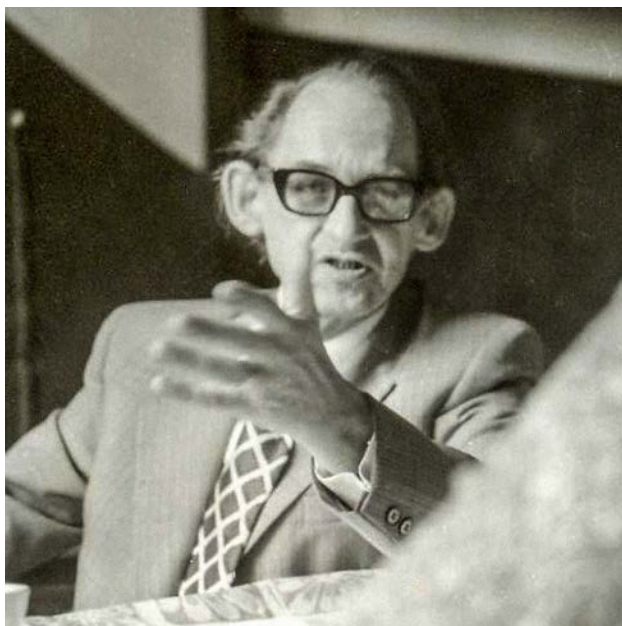

Obr. 5 Studenti a vyučující při exkurzi na Ostravsku. Vlevo Lubomír Smékal, vpravo Zdeněk Vtípil, uprostřed Alena Jochmanová, nalevo od ní Alena Petrová (1974).

Papica v jednom ze svých životopisů uvádí, že měl velké potíže kvůli překladu Rotterovy I-E škály do češtiny, na který prý vedení fakulty upozornil jeden uvědomělý student. Následovalo kárné řízení, při němž byl Papica vyzván, aby fakultu dobrovolně opustil. Nakonec vše skončilo udělením důtky a výstrahou s finančním postihem (Papica, 90. léta). V Papicově komplexním pracovním hodnocení z roku 1976 najdeme následující popis této události: „Jeho angažovanost se projevila ve vedení kroužku studentů k samostatné vědecké práci, zejména v rámci SVOČ. V této činnosti z neuvážlivosti dal posluchačům svůj překlad anglické Rotterovy škály k rozmnožení a využití bez vědomí vedoucího katedry, jejíž některé položky jsou v rozporu s aktuální společenskou normou. To bylo kvalifikováno jako politická nedůslednost v domýšlení potenciálního zneužití

uvedené škály. Za překročení své kompetence... bylo mu uděleno s. děkanem FF před kolektivem katedry psychologie napomenutí, z něhož vyplývá pozastavení finanční odměny a oddálení možnosti dalšího vědeckého-pedagogického růstu“ (Komplexní hodnocení, 1976, s. 1).

Na konci 3. ročníku museli studenti absolvovat tzv. soubornou postupovou zkoušku. Ve 4. a 5. ročníku tvořily obsah výuky především praktické psychologické obory, k nimž patřila pedagogická psychologie (Osladilová), psychologie práce (Pejhovský) nebo klinická psychologie, kterou vyučoval Přemysl Mohapl, jehož studenti velice uznávali. V 70. letech začal Mohapl v 5. ročníku přednášet sexuální psychologii. Jarmila Koluchová, jež působila na Katedře psychologie FF UP jako externí pedagožka už od roku 1967, učila psychologické poradenství a dětské diagnostické metody. V roce 1976 se stala vedoucí Katedry psychologie a patopsychologie na PdF UP, ale na Katedře psychologie FF UP externě působila až do roku 1988.

Obr. 6 Jan Papica při státních závěrečných zkouškách na Katedře psychologie FF UP (1975).

Obr. 7 Přemysl Mohapl a Zdeněk Vtípil při státních závěrečných zkouškách na Katedře psychologie FF UP (1975).

Relativně velký počet hodin výuky byl členům katedry do určité míry kompenzován tím, že od roku 1970 byly ke studiu jednooborové psychologie přijímány malé počty studentů. V jednotlivých ročnících denního studia se jejich počet pohyboval od 10 do 15. Bylo to způsobeno tím, že za minulého režimu bylo podporováno především studium přírodních a technických oborů. Společenské vědy se měly rozvíjet v souladu s dominantní ideologií marxismu-leninismu a být v jejich službách. Množství uchazečů o studium psychologie už tehdy značně převyšovalo počet přijatých osob.

Například v mém ročníku, který zahajoval studium v akademickém roce 1973/1974, bylo v prvním kole přijato osm uchazečů, z toho tři dívky ze Slovenska. Další dva studenti uspěli při odvolání. V září až říjnu roku 1973 se k nám přidali další tři spolužáci. Předpokládala jsem, že v jejich přijetí sehrála nějakou roli protekce, ale nikdy jsem se žádného z nich nezeptala, jak se na školu vlastně dostali.

V roce 1970 bylo olomoucké a brněnské katedře psychologie Českou komisí pro vědecké hodnosti uděleno oprávnění zřizovat komise pro kandidátské obhajoby v oborech psychologie a pedagogická psychologie. Členové Katedry psychologie FF UP se v 70. letech zapojili do řešení několika resortních i státních vědeckých výzkumů. Nejvýznamnějším z nich byl zřejmě úkol Proces rozhodování a přijímání rizika ve skupinových podmínkách (Vývoj katedry psychologie FF UP, 1990).

Rozvoj katedry v rozmezí let 1978 až 1990

V roce 1978 se vedoucím Katedry teoretické a aplikované psychologie FF UP, jak se v té době oficiálně nazývala, stal Chrudoš Valoušek, který byl o dva roky později na FF UK v Praze jmenován docentem na základě obhajoby habilitační práce *Studie o pohybovém smyslu a metodách jeho zkoumání*. Valoušek zavedl na katedře předmět psychologie sportu, o kterou se zajímal coby nadšený, poměrně úspěšný horolezec. Už v roce 1977 se stal externím vyučujícím katedry Svatopluk Morávek,⁷ který pracoval od roku 1972 v Šumperku v psychiatrické ambulanci. Přispěl také ke vzniku tamní pedagogicko-psychologické poradny. Na Katedře psychologie FF UP přednášel v 80. letech psychodiagnostiku dospělých a poradenskou psychologii. Od zimního semestru roku 1978 se stal externím pracovníkem katedry jeden z nejvýznamnějších českých psychologů Stanislav Kratochvíl (1932–2024), který byl téhož roku z politických důvodů (nestráník, objektivistický nemarxistický přístup k výuce) propuštěn z FF UJEP v Brně, kde vyučoval od roku 1964. V 80. letech Kratochvíl přednášel v Olomouci speciální psychoterapii, která navazovala na Mohaplovu výuku psychoterapie a reedukace. Další pozoruhodnou personální posilou katedry byl od 1. 1. 1979 Kratochvílův přítel a spolupracovník Petr Hájek, který pracoval v 70. letech v PL Kroměříž jako psychoterapeut na oddělení 18B koncipovaném jako terapeutická komunita pro léčbu neuróz. Byl také vynikající hypnotizér. V roce 1982 se Hájek nevrátil ze služební cesty do Londýna, kam odcestoval spolu s Kratochvílem. Ten po návratu absolvoval výslech na StB a olomoucká katedra byla potrestána tím, že za Hájka nedostala náhradu

7 Morávek patřil mezi členy katedry, kteří nebyli konformní s minulým režimem. Jeho strýc Jaroslav Morávek byl v 50. letech ve vykonstruovaném procesu odsouzen k několikaletému trestu vězení a v roce 1953 zemřel při neštěstí v uranových dolech (Paměť národa, 2025).

(Kratochvíl, osobní sdělení). Hájek je v současnosti profesorem psychologie na londýnské Queen Mary University. Zabývá se především výzkumem a terapií závislosti na nikotinu. Nověji zkoumá také psychologické faktory při vzniku obezity a možnosti její redukce.

V lednu roku 1981 nastoupil na katedru František Kalabis, který zprvu vyučoval psychologii dopravy, inženýrskou psychologii a psychologii kádrové a personální práce. V roce 1986 odešel do důchodu Jan Papica, takže Kalabis po něm převzal výuku sociální psychologie. Papica nicméně na katedře dál vyučoval např. psychometrii. V roce 1988 Kalabis obhájil kandidátskou práci na téma *Sociální dimenze osobnosti vedoucího a pracovní kolektiv* (Kalabis, 1989). Spolu s Miloslavem Homolou vydal několik skript z obecné psychologie. Také další personální změny souvisely s odchodem nejstarších členů katedry do důchodu. V prosinci roku 1986 byla penzionována Alena Jochmanová a od září roku 1987 se stala novou členkou katedry Irena Sobotková, která v roce 1986 absolvovala jednooborovou psychologii na FF UJEP v Brně. Zprvu vyučovala především ontogenetickou psychologii. V srpnu roku 1987 odešla do důchodu Drahomíra Osladilová, na jejíž místo byla přijata Valerie Dočkalová, jež přednášela zejména pedagogickou a školní psychologii. V roce 1988 nastoupila na katedru Edita Bosáková, která vedla tzv. propedeutická psychologická cvičení, jež byla předchůdcem interakčních výcviků. Později se zapojila do výuky experimentální psychologie. V roce 2002 z katedry odešla do společnosti Kariérový a personální servis.

Obr. 8 Členové Katedry psychologie FF UP v 80. letech. Zleva Miloslav Homola, František Kalabis, Zdeněk Vtípil.

Katedra měla v 80. letech propracovaný systém studentských praxí, který zahrnoval celkem čtyři týdny klinických a psychodiagnostických stáží, jež probíhaly v Psychiatrických léčebnách Šternberk a Kroměříž, a to ve 2. až 4. ročníku studia. Organizovali je Mohapl, Morávek, Kratochvíl a další. Studenti 2. ročníku dále absolvovali týdenní praxi ve školním poradenství, jejímž garantem byla Valerie Dočkalová. Součástí 3. roku studia byla týdenní průmyslová praxe v psychologickém pracovišti Krajského dopravního střediska v Olomouci, kterou vedli Zdeněk Vtípil, Milan Matoušek a Svatoslav Šváb, a týdenní praxe z diagnostiky dětí na pracovištích dětské psychologie v Olomouci, garantovaná Irenou Sobotkovou. Ve 4. ročníku měli studenti další týdenní „aplikovanou průmyslovou praxi“, kterou organizovali Zdeněk Vtípil a František Podškubka (1936–2013). Součástí 4. ročníku studia pak byla týdenní výběrová praxe na různých pracovištích klinické, pracovní a poradenské psychologie, zvolená v souladu s tématem diplomové práce (Vtípil, 1988).

Systém praxí bylo možné realizovat díky tomu, že se počet studentů v jednotlivých ročnících stále ještě pohyboval v rozmezí 10 až 15 osob. Od roku 1969, kdy získali absolutorium první studenti jednooborové psychologie (původně studenti oboru psychologie-čeština), do roku 1990 ukončilo toto studium celkem 20 ročníků. V roce 1978 současně absolvovali studenti pětiletého a čtyřletého studia psychologie, které bylo zavedeno v roce 1974. Dva roky nebyli na katedru přijímáni žádní studenti. V 70. letech bylo celkem pravidelně otevíráno i dálkové studium, ale v 80. letech se od toho postupně upouštělo. Do roku 1990 vystudovalo na FF UP jednooborovou psychologii asi 320 osob (Vývoj katedry psychologie FF UP, 1990).

V 80. letech se rozvíjela také výzkumná činnost katedry, jejíž členové se v rozmezí let 1981 až 1985 zapojili do řešení vědeckého úkolu Autoregulační mechanismy osobnosti, který byl koordinován pracovníky brněnského centra Psychologického ústavu ČSAV. V letech 1986 až 1990 proběhl navazující výzkum Organizující a autoregulující funkce osobnosti. Výsledky byly uveřejňovány především ve sbornících AUPO a v Psychologických zprávách ČSAV. Členové katedry psali také odborná skripta, která pro studenty stále představovala základní odbornou literaturu. Velmi aktivní byl v této oblasti Miloslav Homola, který napsal řadu učebních textů se Zdeňkem Vtípilem, Františkem

Kalabisem i dalšími spoluautory. Od 70. let minulého století se studenti psychologie pravidelně zapojovali do Studentské vědecké odborné činnosti (SVOČ). Jednalo se o soutěž studentských prací, která měla několik kol od katedrových přes fakultní až po celostátní, jež většinou zajišťovala FF Karlovy univerzity v Praze nebo FF Univerzity Komenského v Bratislavě. Studenti olomoucké katedry dosahovali ve SVOČ dobrých výsledků. Např. v roce 1981 získala studentka A. Adámková v celostátním kole 1. místo (Vývoj katedry psychologie FF UP, 1990).

Od roku 1970 pořádala Československá psychologická společnost Psychologické dny, které patřily mezi velké konference s celostátní působností. Většinou se konaly v Olomouci a Katedra psychologie FF UP se podílela na jejich organizaci. V roce 1987 byly dokonce přechodně přejmenovány na Olomoucké psychologické dny (Šikl & Vobořil, 2020a).

Obr. 9 Psychologické dny, Aula FF UP. Zleva Chrudoš Valoušek, Václav Příhoda, Damián Kováč, Josef Švancara (4. 9. 1979). Foto A. Jankovský.

Obr. 10 Psychologické dny, Aula FF UP. Zleva Jarmila Kotásková, Václav Příhoda, Emil Holas (4. 9. 1979). Foto A. Jankovský.

Celkově lze konstatovat, že v 80. letech 20. století mělo studium psychologie na FF UP velmi dobrou úroveň, a to navzdory různým dobovým omezením, k nimž patřil především nedostatek zahraniční, respektive západní odborné literatury. Dobře však fungovala meziknihovní výpůjční služba, díky které bylo možné objednávat si knihy z cizích zemí. Někteří významní psychologové ze západní Evropy a USA na požádání posílali separáty svých odborných článků. Se současným přístupem k informačním zdrojům je ovšem tehdejší situace naprosto nesrovnatelná. Navíc v té době neexistovaly počítače, takže se odborné texty psaly na psacích strojích, mezi kterými představoval největší technickou vymoženost tzv. elektrický psací stroj.

Katedra psychologie FF UP v letech 1990 až 2011

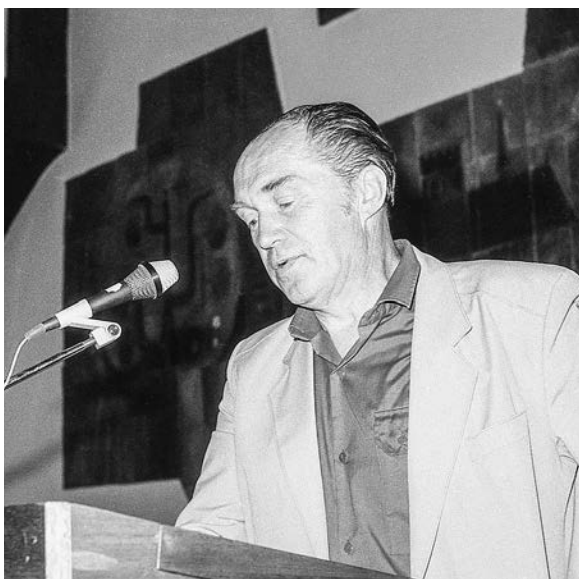
Společenské změny po sametové revoluci značně ovlivnily fungování vysokých škol. Už v roce 1990 byl vydán Zákon o vysokých školách č. 172/1990 Sb., který byl později nahrazen zákonem č. 111/1998 Sb. Univerzity získaly díky těmto právním úpravám

značnou míru autonomie a svobody jak ve vzdělávání, tak v systému svého řízení. V zákonu č. 111/1998 Sb. bylo mimo jiné stanoveno, že nejméně jednu třetinu a nejvýše jednu polovinu členů Akademického senátu musí tvořit studenti, což přispělo k určitému posunu v jejich postavení ve vztahu k pedagogům. Na kvalitu všech forem vzdělávání dohlížela Akreditační komise zřízená už zákonem č. 172/1990 Sb. Předsedou stálé pracovní skupiny pro pedagogiku, psychologii a kinantropologii byl mnoho let Jiří Mareš, později Iva Stuchlíková. Postupně se zásadně zlepšila dostupnost odborné literatury, možnost cestovat do zahraničí na konference i stáže a rozvíjet společenské vědy ve svobodných podmínkách.

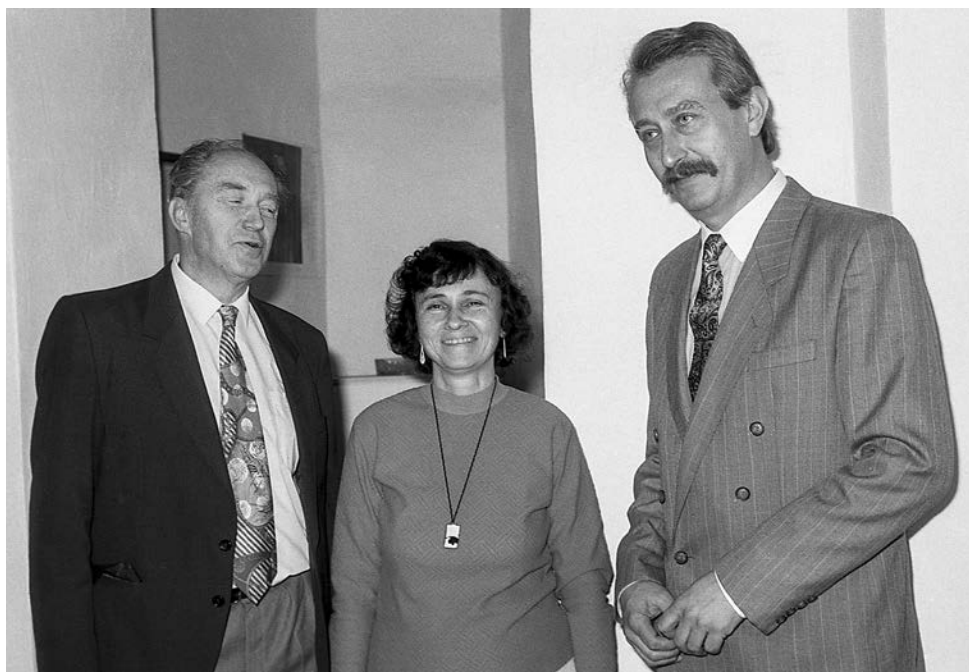
Proměny katedry psychologie po sametové revoluci

Po 17. listopadu roku 1989 se studenti olomoucké univerzity aktivně zapojili do akcí, které vedly k pádu komunistického režimu v tehdejším Československu. Patřila k nim studentská stávka provázená „okupací“ předního traktu budovy FF UP na Křížkovského ulici, která trvala do 2. ledna 1990. V prosinci roku 1989 vznikaly na jednotlivých fakultách tzv. akademické rady, které sestávaly ze zástupců studentů a učitelů a dále ze zástupců studentského stávkového výboru a Občanského fóra. Tyto fakultní orgány vyslaly své reprezentanty do celouniverzitní Akademické rady (senátu), jejímž prvním předsedou se stal Josef Tillich (1935–2022) z Přírodovědecké fakulty UP a jedním z místopředsedů Přemysl Mohapl. Dne 21. prosince 1989 realizovala tato rada volbu nového rektora, kterým se stal s účinností od 19. ledna 1990 amerikanista a literární historik Josef Jařab (1937–2023), který v této funkci vystřídal Jaromíra Kolaříka z LF UP (Fiala et al., 2013).

V první polovině roku 1990 proběhly na olomoucké univerzitě rehabilitace, jejichž řízením byl pověřen prorektor František Mezihorák. Z dřívějších členů olomoucké katedry psychologie byli rehabilitováni Emil Holas (in memoriam) a Věroslav Golda, který v té době působil v Hradci Králové v Ústavu experimentální neurochirurgie UK. V roce 1993 začal Golda na Katedře psychologie FF UP znovu externě vyučovat předmět neurofyzilogie, a to až do své smrti v roce 1999. Na FF MU v Brně byl rehabilitován Stanislav Kratochvíl a byla mu nabídnuta možnost návratu, ale zůstal věrný olomouc-

Obr. 11 Přemysl Mohapl,
Psychologické dny (7. 10. 1989).
Foto A. Jankovský.

Obr. 12 Přemysl Mohapl, Ludmila Adamská, Vladimír Řehan (27. 11. 1992). Foto A. Jankovský.

ké katedře. Rehabilitační komise FF UP dále konstatovala, že u některých pracovníků došlo ke zpomalení nebo zastavení jejich kvalifikačního růstu. Jednalo se především o D. Osladilovou, M. Homolu a P. Mohapla (Vývoj katedry psychologie FF UP, 1990).

V květnu roku 1990 byl Přemysl Mohapl jmenován docentem klinické psychologie a pak také vedoucím katedry, která stále ještě nesla název Katedra teoretické a aplikované psychologie FF UP (Jmenování P. M. docentem, 1990, 1993). V roce 1991 se dočkal docentského titulu Jan Papica, který odevzdal habilitační práci už v roce 1968. V červnu roku 1990 byl udělen titul profesora Miloslavu Homolovi, jenž se habilitoval v roce 1976. K jeho nejvýznamnějším dílům patří kniha *Motivace lidského chování* (Homola, 1977) a skript *Dějiny psychologie* (Homola, 1991). V roce 1990 byl na FF UP jmenován docentem klinické psychologie Stanislav Kratochvíl a o rok později zde úspěšně proběhlo jeho jmenovací řízení. Profesorský dekret mu předával prezident Václav Havel.

Mohapl po převzetí funkce vedoucího požádal o to, aby byl obnoven název Katedra psychologie FF UP, v čemž mu bylo vyhověno. Usiloval také o stabilizaci personální situace katedry, takže zajistil prodloužení úvazku Miloslavu Homolovi, který už byl v důchodovém věku. Kratochvílovi byl jeho částečný úvazek navýšen na 0,5. František Kalabis rozvázal s FF UP k 1. 12. 1990 pracovní poměr. V následujícím roce byl na jeho místo vypsan konkurz, ve kterém uspěl Vladimír Řehan, jenž působil od roku 1972 v PL Šternberk, a to především v tamní protialkoholní léčebně. Po odchodu Františka

Obr. 13 Návštěva prof. Brožka na Katedře psychologie FF UP. Zleva Zdeněk Vtípil, Přemysl Mohapl, Eunice Brožková, Josef Brožek, Stanislav Kratochvíl (počátek 90. let).

Obr. 14 Přemysl Mohapl a Damián Kováč (1995).

Kalabise převzal Řehan výuku sociální psychologie. Přednášel také předmět alkoholismus a toxikománie (později adiktologie) a podílel se na organizaci klinických praxí. V dalších letech vyučoval předmět práce s klientem.

V souladu s doporučením Akademického senátu UP se uvažovalo o vypsání konkurzů na místa Chrudoše Valouška a Zdeňka Vtípila (Mohapl, 1990). Tyto konkurzy však nakonec neproběhly, protože členové katedry, kteří spolu v předchozím období drželi v dobrém i zlém, s nimi nesouhlasili. Vedení FF však trvalo na tom, aby Valoušek přešel na poloviční úvazek, což akceptoval. Na katedře pak působil jako lektor metodologie ještě dalších deset let. Zdeněk Vtípil, který v roce 1989 získal titul docenta, se stal dlouholetým, v mnoha směrech nepostradatelným tajemníkem katedry. Vyučoval především psychologii práce a řízení, penitenciární psychologii, později se zabýval psychologií marketinku. Výzkumně se věnoval mnoha tématům z těchto oblastí. Během svého působení na olomoucké katedře vedl více než 600 bakalářských, diplomových a disertačních prací (Čermák & Šíkl, 2022).

Odstranění ideologických bariér, které do sametové revoluce omezovaly rozvoj společenských a humanitních věd, vedly mimo jiné k přijímání většího počtu studentů psychologie. Vznikly tak nároky na větší prostory. V roce 1991 se katedra psychologie přestěhovala do budovy FF UP na Vodární 6.

Jedná se o novobarokní stavbu vybudovanou městem v roce 1907, která zprvu sloužila tzv. Spojenému chudinskému ústavu. Zařízení bylo určeno zhruba pro sedmdesát seniorů a dvacet sirotek z městského Zaopatřovacího ústavu Maxe Josefa, o které pečovaly sestry z Kongregace Milosrdných sester řádu sv. Františka. Později byla stavba předána obnovené univerzitě ke zřízení studentských kolejí. Jednalo se o poměrně komfortní ubytování ve dvoulůžkových pokojích. V suterénu se nacházela sauna. Ve druhé polovině 80. let byla budova stavebně adaptována na pracovní a přednáškové místnosti (Fiala et al., 2013).

Obr. 15 Sídlo Katedry psychologie FF UP na Vodární 6.

Na Vodární 6 se přestěhovala také Katedra aplikované lingvistiky UP, která zprvu sídlila ve 2. a 3. podlaží, zatímco katedra psychologie v přízemí. V rohu se nacházela pracovna Přemysla Mohapla a vedle schodů kancelář Ludmily Adamské. Do prostor za vrátnicí se přesunul univerzitní fotograf Adolf Jankovský (1937–2019), který mnoho let dokumentoval různé odborné i organizační akce, včetně psychologických dnů. Katedra aplikované lingvistiky byla zprvu koncipována jako celouniverzitní pracoviště, ale jednotlivé fakulty si postupně budovaly vlastní jazyková centra, takže její význam postupně bledl. Koncem roku 1995 došlo se souhlasem tehdejší vedoucí KAL Markové k výměně užívaných prostor. Katedra psychologie se přestěhovala do horních pater a katedra aplikované lingvistiky do přízemí (Řehan, osobní sdělení). Díky tomu měli členové katedry psychologie konečně k dispozici prostorné pracovny, relativně velké posluchárny i místnost pro knihovnu a diagnostické metody.

Organizační a personální změny v letech 1994 až 2006

Další vývoj katedry výrazně ovlivnil Vladimír Řehan, který byl v roce 1994 jmenován docentem a převzal funkci vedoucího katedry, jíž se vážně nemocný Přemysl Mohapl ochotně vzdal. V letech 1994 až 1996 vykonával Řehan na FF UP funkci proděkana pro organizaci a rozvoj a v letech 1997 až 2003 byl jejím děkanem. Od roku 2004 do roku 2006 působil ve funkci prorektora UP. Charakteristickým rysem Vladimíra Řehana byla velká vstřícnost vůči studentům i kolegům, kterým se snažil poskytnout co nejvíc příležitostí pro jejich další rozvoj. V rozhovoru uveřejněném v knize *Příběh československé psychologie 2* o sobě řekl: „Domnívám se, že se umím obstojně vyjadřovat. Jistě nejsem bezchybný, ale snažil jsem se neškodit, a pokud jsem mohl, tak jsem pomohl, nebo aspoň umožnil. To jsem viděl jako svoje poslání.“ (Řehan, 2022, s. 172)

Za velkou Řehanovu přednost pokládám to, že neprováděl zbytečný mikromanagement, čímž umožnil členům katedry, aby v celkem svobodné atmosféře rozvíjeli své odborné zájmy. Charakteristickým rysem olomoucké katedry psychologie byl vždy pěkný vztah ke studentům a její demokratické vedení, které se v 90. letech ještě prohloubilo. Ochota naslouchat názorům a požadavkům studentů se projevila mimo jiné

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Historie Katedry psychologie Filozofické fakulty UP v Olomouci. Sborník k 80. výročí vzniku katedry.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.